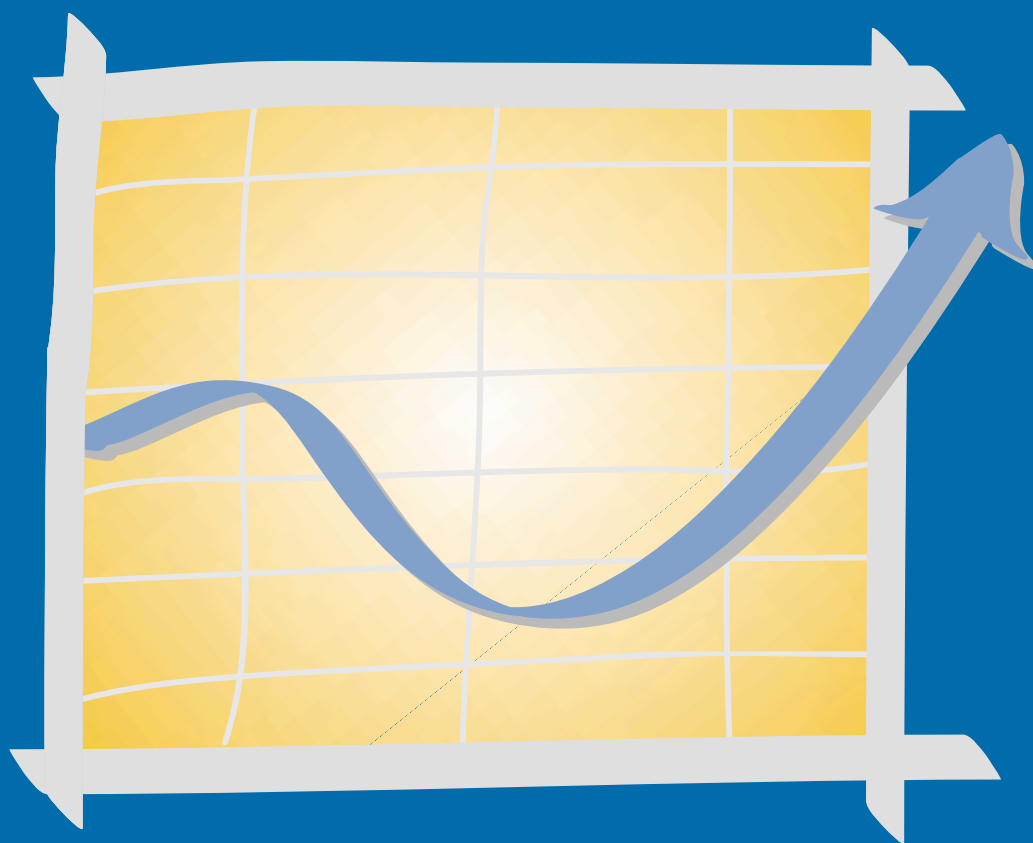

Hösten 2002

Konjunkturbarometer Norrland

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	2
Branschanalyser	
Tillverkningsindustri	4
Massa- och pappersindustri	5
Verkstadsindustri	6
Trävaruindustri	7
Byggnadsindustri	8
Industriinvesteringar	8
Uppdragsverksamhet	9
IT-verksamhet	9
Detaljhandel	10
Turism	10
Exporten i Norrland	11
Länsöversikter	
Gävleborgs län	12
Västernorrlands län	13
Jämtlands län	14
Västerbottens län	15
Norrbottnens län	16
Branschöversikt	17
Undersökningsmetodik	17

Intressenter

En årlig konjunkturbarometer för Norrland har genomförts sedan 1988. Ett uppehåll gjordes 1999. Den görs i dag av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Norrlandsfonden.

Projektansvarig

Jan-Olov Johansson, Norrlandsfonden
tfn 0920-24 42 63
jan-olov.johansson@norrlandsfonden.se

Produktion

Bo Sandén, Statistiska centralbyrån
tfn 08-506 946 94, bo.sanden@scb.se

Fler exemplar av rapporten kan rekvideras direkt från någon av ovanstående kontaktpersoner. En pdf-fil kan hämtas hem från www.norrlandsfonden.se. OH-material med diagram från denna rapport kan beställas från SCB.

Om undersökningen

Konjunkturbarometern för Norrland bygger på en postenkät till ca 850 företag inom följande huvudbranscher: tillverkningsindustri, byggnadsindustri, detaljhandel, uppdragsverksamhet, IT-verksamhet samt turism. Undersökningen, som ger en totalbild för hela Norrland, har dessutom brutits ned på de 5 länen Gävleborgs län, Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

Höstens mätningar – där svaren från företagen samlats in under september och oktober månad – avser utfall för första halvåret 2002, en nulägesbeskrivning för hösten i år och en prognos för första halvåret 2003.

En utförligare beskrivning av undersökningen finns under rubriken Undersökningsmetodik på sidan 17.

Ljusning i den norrländska konjunkturbilden

Det är ett nöje för mig att här kunna redovisa resultaten från den tredje konjunkturbarometern för Norrland i Norrlandsfondens regi. Presentationen sker i ett läge då osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i vår omvärld ökat. Efter sommaren har ju utvecklingen av de ekonomiska indikatorerna – såväl internationellt som i Sverige – inte motsvarat förväntningarna. Många är de som den senaste tiden därför ställt sig frågan om den ekonomiska återhämtningen nu måste skjutas på framtiden. Inte minst mot denna bakgrund är det glädjande att kunna presentera en konjunkturbarometer med en positiv grundton.

På nytt blir man påmind om hur snabbt den ekonomiska bilden kan skifta. När denna enkät besvarades för drygt ett år sedan var konjunktoren i Norrland på nedgång samtidigt som händelserna från den 11 september fanns i färskt minne hos företagen. Stämningläget var därför dämpat och prognoserna inför våren var i många fall neråtriktade. Samtidigt framskyntade en försiktig optimism i förväntningsbilden. Det fanns tecken som tydde på att det ekonomiska läget skulle kunna stabiliseras på en inte alltför låg nivå efter årsskiftet.

Den konjunkturbild som nu utkristalliserar sig ur företagens svar – insamlade under oktober månad – visar att det

också fanns fog för denna försiktiga optimism. Företagens samlade bedömningar av konjunktoren i Norrland denna höst är faktiskt något bättre än för ett år sedan. Tillsammans med en mer uttalad optimism om utvecklingen det kommande halvåret får man intryck av att vändpunkten på konjunkturkurvan kan vara passerad och att en ny uppgång i Norrland inletts.

Bakom den positiva utvecklingen står den norrländska skogsindustrin som traditionellt är en tidig konjunkturindikator. För såväl trävaru- som massa- och pappersindustrin har konjunkturläget ljusnat betydligt sedan i fjol och förväntningarna inför våren är mycket optimistiska. Helhetsbilden är dock lång ifrån entydigt positiv. Flera branscher – däribland IT-industrin och byggsektorn – brottas under hösten med ett svagt efterfrågeläge. Vidare väntar vi på att industriinvesteringarna, som en tid befunnit sig i en vågdal, skall ta lite bättre fart.

Utsikterna inför det nya året är som vanligt svåra att bedöma, men låt oss ta fasta på det positiva och hoppas på att de positiva indikationerna från de normalt konjunkturledande företagen kommer att dra med sig fler branscher i uppgången. Det skulle vara väldigt trevligt att om ett år få rapportera om att den nu spirande uppgången var etablerad över större delar av det norrländska näringslivet.

Jag vill här passa på att tacka alla de företag som medverkat i undersökningen. De får nu tillbaka uppgifterna de lämnat i form av branschstatistik och geografiska sammanställningar. Min förhoppning är att undersökningen skall vara till nytta för läsaren och ge en del ledtrådar till, vilka banor näringslivet i Norrland kan komma att utvecklas i under den närmaste framtiden.

Lars-Olov Söderström

TECKEN PÅ VÄNDNING I KONJUNKTUREN I NORRLAND

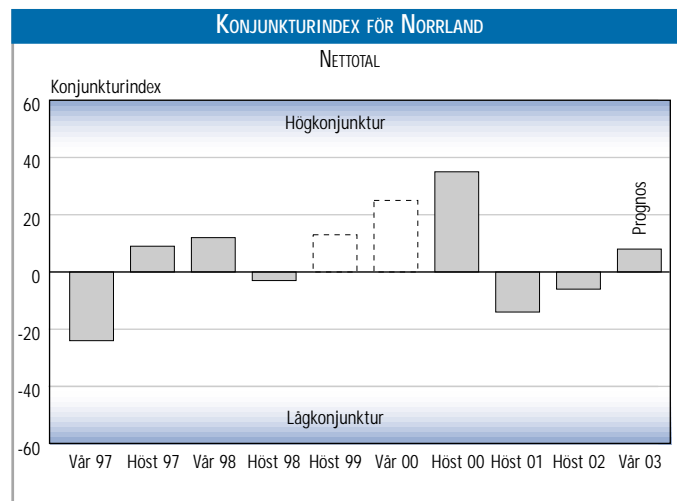
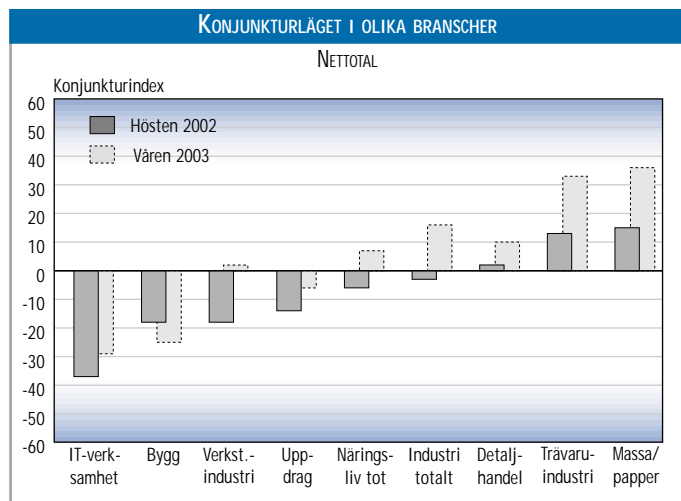
I fjol var konjunkturen på nedgång över hela Norrland. Utan att ha nått nivåerna för en regelrätt lågkonjunktur var läget förra hösten sämst i de tre sydligaste länen. I de två nordligaste länen var däremot konjunkturen fortfarande ganska normal. I det allmänt dämpade stämmningsläget fanns ändå en försiktig optimism hos företagen inför våren. Företagen har blivit sannspådda. Efter en stabilisering i början på året har konjunkturen vuxit sig något starkare under hösten och är nu som helhet något bättre än för ett år sedan. Det är skogsindustrin – normalt en tidig konjunkturindikator – som genom en snabb omsvängning i konjunkturen bidragit till förbättringen. Fortfarande är konjunkturen ganska svag i Jämtland. I övriga Norrland är konjunkturen nu i ett normalläge, och med små variationer mellan länen. Vid sidan av tillverkningsindustrin är nu också konsultbranschens konjunkturomdömen något positivare än för ett år sedan. I motsatt riktning har utvecklingen gått för byggindustrin där läget – med undantag för Gävleborg – försämrats det senaste året. Inför våren är de norrländska företagens optimism mer utbredd än för ett år sedan. Läget är osäkert men vill det sig väl kan basindustrin ha fört Norrland ytterligare ett hack upp på konjunkturkurvan till våren.

Konjunkturindex för Norrland som teoretiskt kan variera mellan -100 och $+100$ och som utgör företagets värdering av det rådande konjunkturläget visar denna höst ett värde på -6 , dvs. väl inom ramen för en normalkonjunktur. Det är en viss förbättring från förra hösten då index stod i -14 och innebär att en ny uppgång kan ha inletts. Uppgången har en smal bas. Bidraget kommer främst från tillverkningsindustrin och särskilt från skogsindustrin. Den svaga konjunkturen för

tillverkningsindustrin i fjol med ett Konjunkturindex på -24 har nu övergått i en normalkonjunktur med ett index på -3 . Även konsultbranschen redovisar en viss förbättring av konjunkturen med en uppgång i index från -26 till index -14 . I motsatt riktning har utvecklingen gått för byggsektorn där en indexförsämring från -7 till -15 tyder på en tilltagande avmattning. Näringslivet i allmänhet, och tillverkningsindustrin i synnerhet, är optimistiska om konjunkturen inför våren då uppgången kan förväntas ha en bredare bas och då nått ett Konjunkturindex på $+10$, dvs. fortfarande inom ramen för normalkonjunktur.

Arbetsmarknaden har försämrats sedan förra hösten då fortfarande en viss nettoökning av antalet anställda redovisades från våren det året. Sedan våren i år visar antalet sysselsatta i stället en svag minskning av ungefär samma omfattning. Det är byggsektorn och uppdragsverksamheten som står för nedgången. Vart annat konsultföretag har dragit ned på personalen det senaste halvåret. Inom tillverkningsindustrin har antalet sysselsatta minskat marginellt sedan i våras, hänförligt till företag med fler än 100 anställda inom skogsindustrin. Detaljhandeln och industriföretag med färre än 100 anställda har ökat antalet anställda i viss utsträckning sedan i våras. Personalplanerna inför det närmast halvåret pekar på en nedgång i sysselsättningen av något större omfattning än nu under hösten. En kraftig minskning väntas ske inom byggsektorn.

IT-sektorn som omfattar elektronikindustri, datakonsulter och telekommunikationer uppvisar en tudelad konjunkturbild. För den industriella delen har lågkonjunkturen fördjupats ytterligare medan IT-företagen inom tjänstesektorn även denna höst arbetar i en normalkonjunktur. Under kommande halvår är

REGIONAL BRANSCHKONJUNKTUR TENDENS UNDER HÖSTEN 2002

BRANSCHKONJUNKTUREN I NORRLAND

	Gävle- borgs län	Väster- norrlands län	Jämt- lands län	Väster- bottens län	Norr bottens län	Hela Norrland	Hela Sverige
Tillverkningsindustri, totalt	○	○	⊖	○	○	○	⊖
• trävaruindustri	○	⊕⊕	○	⊕	○	○	○
• massa- och pappersindustri	⊕	⊖	○	○	○	○	⊖
• verkstadsindustri	⊖⊖	○	⊖	○	○	⊖	⊖
Byggnadsindustri	⊕	⊕	⊖	⊖⊖	⊖	⊖	⊖
Industrinvesteringar	⊕	⊖	⊖	⊕	⊖	⊖	○
Uppdragsverksamhet						⊖	⊖⊖
IT-verksamhet						⊖⊖	⊖⊖
Detaljhandel	⊕	○	○	○	○	○	○
Turism						○	

⊕⊕ stark
 ⊕ bättre än normal
 ○ normal
 ⊖ sämre än normal
 ⊖⊖ svag

Branschkonjunkturen är även denna höst relativt enhetlig mellan de fem norrlandslänen. Detta gäller särskilt för detaljhandeln där företagens omdömen tyder på normalkonjunktur i samtliga län med ett visst plus för Gävleborg och nära ett minus för Jämtland. Även för tillverkningsindustrin i sin helhet är bilden jämn med normalkonjunktur i samtliga län utom i Jämtland som även här släpar efter något. Den starkaste ställningen inom samtliga sektorer innehar trävaruindustrin i Västernorrland med ett Konjunkturindex på 73, vilket indikerar en stark högkonjunktur. Även i Västerbotten är läget för trävaruindustrin bättre än genomsnittet. Sämsta konjunkturen inom industrin har verkstäderna i Gävleborg. Störst variation i branschkonjunkturen har byggindustrin där läget är allra sämst i Västerbotten med ett Konjunkturindex på -60. Starkast är byggkonjunkturen i de två sydligaste länen.

ingen ljusning i sikte för den industriella delen, exportorderna beräknas där fortsätta minska relativt kraftigt. Inom den tjänstebaserade IT-verksamheten finns däremot en tydligare optimism än tidigare, vilket pekar på en viss förstärkning av konjunkturen till våren.

Uppdragsverksamhetens konjunkturomdömen är under hösten något bättre än för ett år sedan och anger ett läge vid nedre gränsen till normalkonjunktur. Faktureringen har varit i stort sett oförändrad under året, men sysselsättningen har minskat ganska kraftigt sedan i våras. Till våren förutses konjunkturen fortsätta att stabiliseras och faktureringen öka svagt. Personalplanerna pekar dock fortsatt nedåt, men i avtagande takt.

Detaljhandelns utveckling är i år fortsatt stabil i hela Norrland och konjunkturläget är nu normalt. Efter den oväntat kraftiga försäljningsökningen under första halvåret i år beräknas omsättningen stiga i ännu högre takt under det – normalt starkare – andra halvåret. Sysselsättningen har ökat svagt sedan i våras och 80 % av företagen är nöjda med lönsamheten. Till våren väntas konjunkturen stärkas något ytterligare och försäljningen fortsätta att öka.

Byggindustrin som ligger sent i konjunkturen uppvisar ett trendbrott. Byggkonjunkturen som varit stabil under en följd

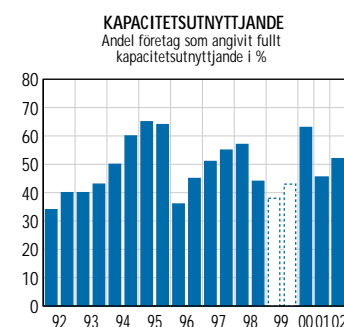
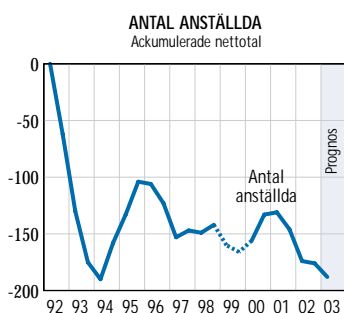
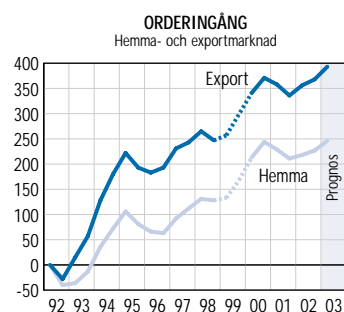
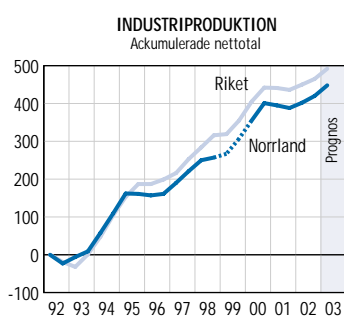
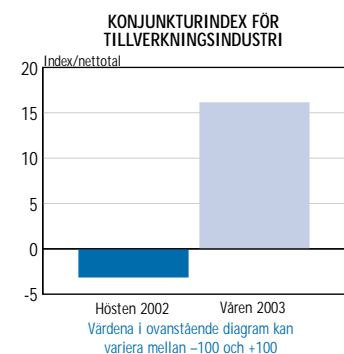
av år försämras nu stadigt och är under hösten sämre än normalt. Byggande och sysselsättning har minskat såväl under första som andra halvåret i år. Mer än vart annat företag har för tunna orderböcker. Förväntningsbilden är dystert. Under nästa halvår väntas 40–45 % av byggarna minskad ordergång och byggande.

Tillverkningsindustrins nedgångsfas ser ut att vara bruten. Orderingången från exportmarknaderna har totalt sett ökat under första halvåret i år. För trävaru- och stålindustrin blev ordertillflödet från utlandet betydligt större än väntat. Under andra halvåret bedöms efterfrågan från utlandet ha fortsatt att öka i hög takt för trävaruindustrin, medan inflödet av order från övriga delbranscher blev i stort sett oförändrat jämfört med första halvåret. Bilden är ungefär densamma beträffande orderingången från hemmamarknaden. Bedömningarna av orderstockarna är för industrin som helhet mindre pessimistisk än för ett år sedan. Industriproduktionen har ökat under både första och andra halvåret och i något stigande takt. Prognospilarna pekar på fortsatt uppgång till våren. Nästan 40 % av företagen räknar då med en starkare konjunktur. Skogs- och stålindustrin väntas sig kraftigt stigande orderingång från både export- och hemmamarknad nästa halvår.

SKOGSFÖRETAGEN DRAR UPP INDUSTRIKONJUNKTUREN

Konjunktoren för den norrländska tillverkningsindustrin har förbättrats, men bedöms fortfarande som relativt svag. Skogsnäringen är inne i en expansion, medan verkstadsindustrin släpar efter. Industriproduktionen väntas öka rejält efter årsskiftet.

För 1999 saknas data för Norrland. Streckad linje markerar uppskattad trend.

För ett år sedan befann sig den norrländska tillverkningsindustrin i en nedgångsfas. Den var speciellt tydlig för massa- och pappersindustrin, men även den betydelsefulla verkstadsindustrin var inne i en konjunktursvacka. Företagen förväntade sig dock att efterfrågeutvecklingen skulle vända uppåt under första halvåret i år. Utfallet för första halvåret visar också att orderingen från exportmarknaden totalt sett har ökat. För trävaru- samt järn- och stålindustrin blev ordertillflödet från utlandet betydligt större än förväntat, medan exportorderingen till verkstadsindustrin snarast tenderade att minska. Under andra halvåret i år bedöms efterfrågan från utlandet på trävaruindustrins produkter ha fortsatt att öka i hög takt, medan inflödet av order till övriga delbranscher blev i stort sett oförändrat jämfört med första halvåret.

Bilden är ungefär densamma beträffande orderingen från hemmamarknaden, med en svag uppgång under första och andra halvåret i år, vilken nästan uteslutande avser trävaruindustrin. Bedömningen av orderstockarna är för tillverkningsindustrin som helhet mindre pessimistisk nu än för ett år sedan. Bland sågverken anser en övervägande andel företag att orderstockarna är förhållandevis stora. För första halvåret 2003 förutses en uppgång av orderingen från såväl export- som hemmamarknaden. Optimismen omfattar samtliga delbranscher, även om verkstadsindustrin visar viss tveksamhet.

Drygt en tredjedel av företagen inom tillverkningsindustrin räknar med en förbättring av konjunktoren under de närmaste sex månaderna. Konjunkturindex – som kan anta värden mellan -100 och +100 – stod i mit-

ten av september i -3 att jämföra med -24 ett år tidigare.

Efterfrågeutvecklingen under 2002 avspeglas i produktionsutvecklingen, med en kraftig ökning av produktionen inom trävaruindustrin (sågverken) och en nästan oförändrad produktionsnivå inom verkstadsindustrin. Kapacitetsutnyttjandet har stigit. I september 2001 uppgav 45 % av företagen inom tillverkningsindustrin att man utnyttjade kapaciteten fullt ut. I september i år var motsvarande andel drygt 50 %. Hos sågverken och inom massa- och pappersindustrin angav över 90 % av företagen att de arbetade med full kapacitet. Färdigvarulagren har minskat under sommarmånaderna, framför allt hos sågverken och inom den kemiska industrin. De bedöms vara i stort sett lagom stora av samtliga delbranscher. Ca hälften av företagen inom skogsnäringarna och ca en tredjedel av företagen inom verkstadsindustri och kemisk industri planerar höja produktionsnivån från andra halvåret i år till första halvåret nästa år.

Trots de expansiva produktionsplanerna förutses antalet anställda minska under de närmaste sex månaderna. Endast den kemiska industrin räknar med att öka sysselsättningen. För perioden mars–september i år uppges antalet anställda ha varit i stort sett oförändrat, efter relativt kraftiga minskningar under nästan hela 2001. Viss brist på yrkesarbetare föreligger inom verkstadsindustrin. En femtedel av företagen inom den kemiska industrin anger brist på tekniska tjänstemän. Skogsnäringarna pekar ut maskinkapaciteten som ett viktigt hinder för fortsatt expansion. För övriga delbranscher är efterfrågeläget det främsta hindret.

PRODUKTIONEN NÄRA KAPACITETSTAKET

Det har skett en rejäl återhämtning av massa- och papperskonjunkturen under våren 2002 efter den djupa nedgången i fjol. Exporten har varit motorn i uppgången. Kapacitetsutnyttjandet har nått en mycket hög nivå. Efter en dämpad utveckling under hösten förbättras efterfrågeläget under våren.

Under 2001 drabbades den dittills under lång tid så framgångsrika massa- och pappersindustrin i Norrland av ett relativt kraftigt bakslag. Orderingången och produktionen sjönk under året kraftigt jämfört med föregående år. Vid förra höstens enkät uttrycktes dock en hel del optimism inför framtiden.

Mycket högt kapacitetsutnyttjande

Det har nu visat sig att dessa förhoppningar åtminstone delvis har infriats. Efterfrågan på exportmarknaden återhämtade sig mycket bra under våren 2002, medan däremot orderingången från hemmamarknaden var fortsatt svag och låg kvar på samma nivå som föregående halvår. Produktionen steg markant, även om det inte skedde riktigt i den höga takt som man väntat sig. Förväntningarna inför den fortsatta utvecklingen under slutet av innevarande år var i september dämpade. Man räknar med tämligen oförändrad efterfrågenivå jämfört med i våras, vilket beräknas innebära en måttlig ökning av produktionsnivåerna. Återhämtningen i efterfrågan har medfört att bedömningen av orderstockarna har ljusnat, liksom omdömet om färdigvarulagren. Ett orosmoment inför framtiden och möjligheterna att expandera kan vara kapacitetsutnyttjandet i branschen. Det är inte mindre än 94 % av företagen som angivit att de kör för fullt, vilket är den näst högsta noteringen under den senaste tioårsperioden. Endast för år 2000 uppvisas ett högre kapacitetsutnyttjande. Andelen företag som anger maskinkapacitet som ett hinder för fortsatt expansion har också ökat kraftigt – från 24 % vid förra enkäten till 57 %, medan däremot andelen som anger efterfrågeläget

som det största hindret minskat från 64 till 39 %.

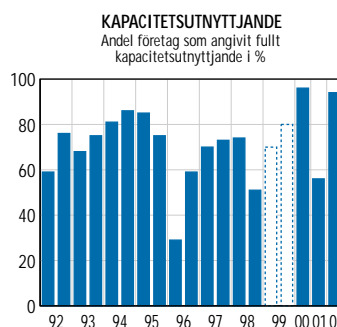
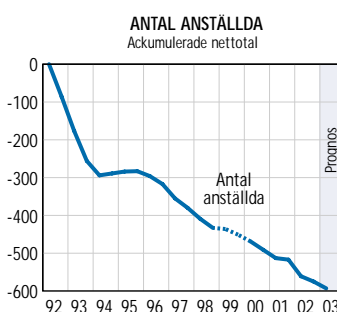
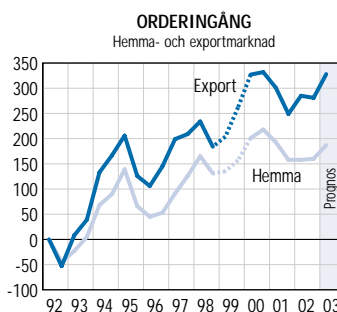
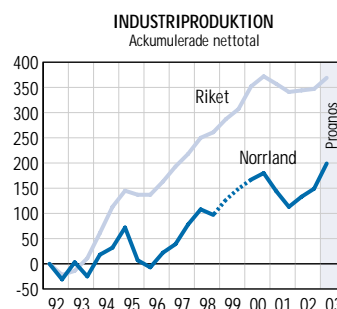
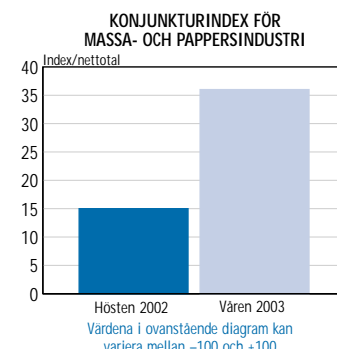
Exportmarknaden stärks kraftigt

Företagens bedömning av det rådande konjunkturläget har undergått en radikal förbättring sedan förra året. Konjunkturindex för branschen har för innevarande höst beräknats till +15, att jämföra med -31 ett år tidigare (på en skala från +100 till -100, där ± 15 kan anses vara normalkonjunktur). Optimismen är också stor beträffande den framtida konjunkturbilden. Nästan hälften av företagen räknar med förbättrad konjunktur, medan 44 % kalkylerar med oförändrat läge. Denna optimism avspeglas i förväntningar om hur efterfrågan kommer att utvecklas. 51 % tror på en starkare exportmarknad, medan 45 % räknar med oförändrad nivå på efterfrågan. Optimismen är påtaglig även beträffande hemmamarknadskonjunkturen. Som en följd av det allt mer förbättrade efterfrågeläget planerar företagen i branschen för en kraftig ökning av de producerade volymerna. 54 % avser att höja produktionen, medan 42 % räknar med oförändrad produktionsnivå.

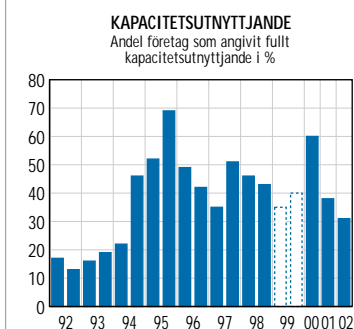
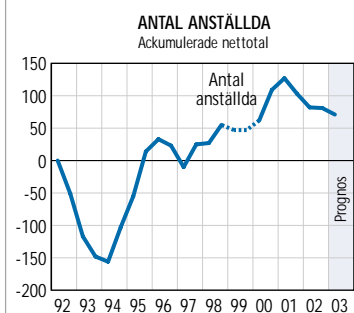
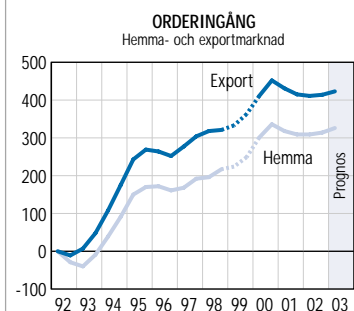
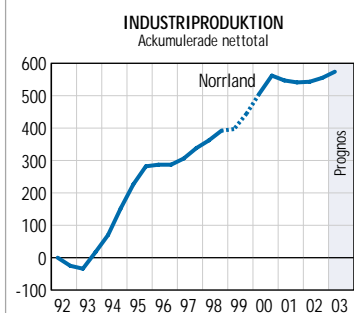
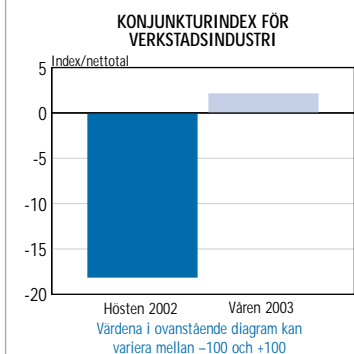
Fortsatta personalminskningar

Sysselsättningen i massa- och pappersindustrin har fallit – med ett avbrott i mitten av 1990-talet – under hela den senaste tioårsperioden. Nedgången ser ut att fortsätta även under det kommande halvåret. Omkring en fjärdedel av företagen räknar med fortsatt minskning av antalet anställda, medan omkring 70 % räknar med oförändrad personalstyrka under våren 2002.

För 1999 saknas data för Norrland. Streckad linje markerar uppskattad trend.

För 1999 saknas data för Norrland.
Streckad linje markerar uppskattad trend.

VERKSTÄDERNA TROR PÅ UPPGÅNG TILL VÅREN

Konjunkturuppgången har fördröjts något och väntas nu komma först under början av 2003. I september befann sig verkstadsindustrin i ett läge något sämre än det som brukar betecknas som normalkonjunktur. Efterfrågan har varit svag och även om orderstocken har byggts på svagt sedan i mars anses den ändå som alldeles för liten.

Konjunkturläget är i stort sett oförändrat jämfört med förra hösten, det vill säga något sämre än en normalkonjunktur. Konjunkturindex ligger på -18 medan en normalkonjunktur brukar sägas ligga i intervallet ± 15 . Företagen hade väntat sig en måttlig förbättring från förra hösten till i våras men orderingången för första halvåret i år visade sig bli något sämre än förutspått. Exportmarknaden minskade svagt och hemmamarknaden var oförändrad medan förväntningarna tydde på en måttlig ökning på båda marknaderna. Sedan i mars har orderstocken däremot byggts på svagt, men fortfarande uppger drygt 50 % av företagen att stocken är för liten.

Minskat kapacitetsutnyttjande

De kraftiga personalminskningarna under 2001 har nu upphört, men det avvaktande läget har gjort att man inte ännu vågar börja nyanställa. Sedan i mars har man knaprat på färdigvarulagren och minskat dem måttligt. Därmed bedömdes de i september var lagom stora av 75 % av företagen mot 13 % som ansåg att de var för stora – vid förra mätningen var motsvarande siffrorna 63 respektive 25 %. Detta höll produktionen på en oförändrad nivå under första halvåret.

För innevarande halvår är man försiktiga i bedömningarna och ser en i stort sett oförändrad orderingång från såväl export- som hemmamarknad. Med de minskade färdigvarulagren bedömer man ändå att produktionen kommer öka måttligt under andra halvåret. Produktionsutvecklingen har trots

det varit ganska svag under det senaste året vilket i kombination med förhållandevis stora maskininvesteringar under 2001 har lett till ett minskat kapacitetsutnyttjande. I september menade 31 % att de gick för fullt medan det vid samma tid förra året var 38 %. Detta speglas även av en fortsatt mycket god tillgång på yrkesarbetare och tekniska tjänstemän, endast 19 respektive 9 % av företagen upplever en brist inom dessa personalkategorier. Det största hindret för fortsatt expansion är fortfarande efterfrågläget, men det har minskat som främsta hindret från 69 till 57 % av företagen.

Mindre företag optimistiska inför våren

Konjunktoren spås en betydande förbättring under början av 2003. 35 % av företagen tror på ett förbättrat läge framåt våren medan bara 12 % tror på en försämring. De mindre företagen (färre än 100 anställda) visar sig här var mer optimistiska, 42 % av dem tror på ett förbättrat läge medan endast 28 % av de större företagen är lika hoppfulla. De mindre företagen tror även på en betydande efterfrågeökning medan de större företagen spår en oförändrad efterfrågan jämfört med innevarande halvår.

Optimismen bland de mindre företagen avspeglas också i synen på antalet anställda där de tror sig kunna bibehålla personalstyrkan medan de större företagen spår en betydande neddragning. Totalt sett tror branschen att man trots det förbättrade läget kommer att behöva krympa kostymen måttligt.

KONJUNKTUREN PÅ SNABB UPPGÅNG

Konjunkturen för trävaruindustrin har förbättrats snabbare än väntat. Orderingång och produktion har stigit det senaste året, men sysselsättningen i branschen fortsätter minska. Kapacitetsutnyttjandet ligger på en hög nivå. Under våren väntas fortsatt stark ökning av efterfrågan.

Efter ett bra 2000 så gick konjunkturen i fjol in i ett lugnare skede för trävaruindustrin i Norrland. Efterfrågan och produktion ökade endast måttligt. Branschen uttryckte dock vissa förhoppningar om en bättre utveckling under 2002.

Det har nu visat sig att förhoppningarna har infriats med råge. Både export- och hemmamarknadsefterfrågan ökade rejält under första halvåret i år. Mer än hälften av företagen redovisar ökad efterfrågan, medan 16 % rapporterar minskad orderingång. Produktionsökningarna blev avsevärda – hela 63 % av företagen ökade produktionen jämfört med föregående halvår. Branschen räknar dessutom med att konjunkturen tar ytterligare fart under innevarande höst. Exporten går särskilt bra. Hela två tredjedelar av företagen räknar med ökad exportefterfrågan, medan knappt hälften tror på en starkare hemmamarknad. Detta ser ut att leda till fortsatta ökningarna av de producerade volymerna.

Bättre orderläge

Den förbättrade orderingången under våren har lett till att orderböckerna blivit allt tjockare och de företag som bedömer orderstocken som förhållandevis stor var i september lika många som de som anser den alltför liten. Färdigvarulagren har krympt under det senaste året och bedömningen av lagersituationen var mycket mera positiv än vid motsvarande tid förra året. Andelen företag som anger att de utnyttjar full produktionskapacitet har ökat från 58 till 73 %, vilket är den högsta nivån som noterats under den senaste tioårsperioden. Andelen företag som upplever brist på personal har ökat något, dock

från en mycket låg nivå. Dessutom har andelen som anger efterfrågeläget som ett hinder för expansion minskat kraftigt – från 54 % till 29 % nu i september. Lika många tycker nu att maskinkapaciteten är ett problem.

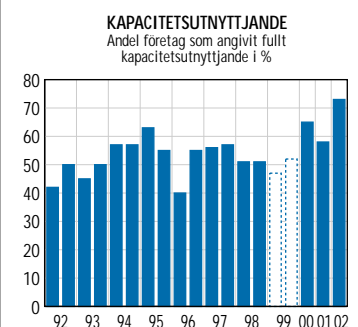
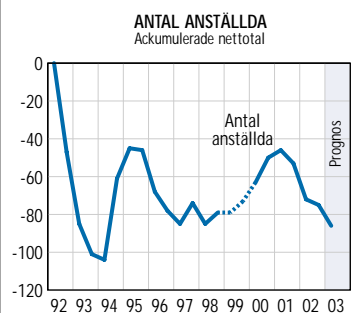
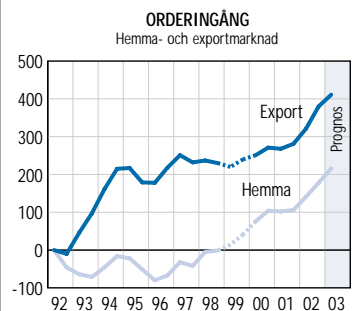
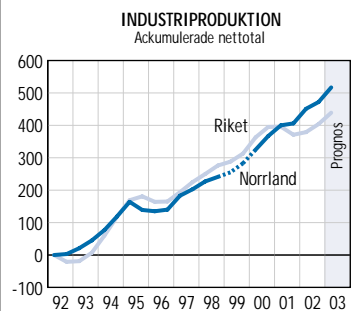
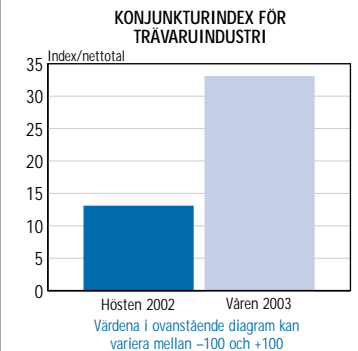
Konjunkturen stärks

Branschens bedömning av konjunkturläget har ljusnat betydligt sedan förra året. Det var i september netto 13 % som ansåg att konjunkturläget var bra. Motsvarande siffra ett år tidigare var -33 %, dvs. då rådde lågkonjunktur. Man spår också en fortsatt rejäl förbättring under våren 2003. 37 % tror på en starkare konjunktur, medan 58 % räknar med oförändrat läge. Både export- och hemmamarknaden kommer att stärkas. Netto 31 % räknar med högre exportefterfrågan, medan ännu fler tror på en starkare hemmamarknad. Trävaruföretagen planerar därför för tämligen stora produktionsökningar under början av nästa år. 48 % tror att de skall kunna höja produktionen, medan 49 % räknar med oförändrad nivå.

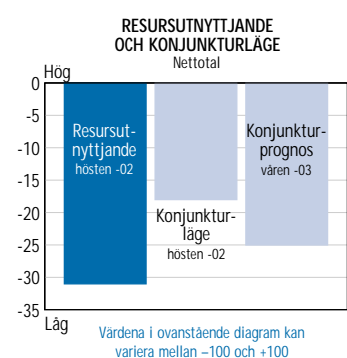
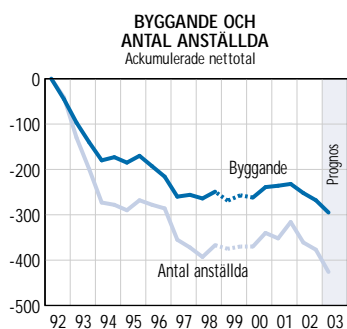
Minskande sysselsättning

Sysselsättningen i branschen har varit minskande under det senaste året och det ser inte ut att bli någon ändring i detta avseende. Rationaliseringar i produktionen medför att den planerade expansionen av verksamheten kan genomföras samtidigt som antalet anställda i branschen fortsätter att minska. Omkring en femtedel av företagen i branschen planerar för fortsatta personalnedskärningar, medan tre fjärdedelar räknar med oförändrat antal anställda.

För 1999 saknas data för Norrland. Streckad linje markerar uppskattad trend.

BYGGANDET PÅ NEDGÅNG I NORRLAND

Efter en trendmässig – om än svag – uppgång i byggandet under några år i Norrland, från låga nivåer, kom byggsektorn in i en avmattning under år 2001 då efterfrågan var på en i stort sett oförändrad nivå. Därefter har konjunkturen försvagats successivt och inför våren tycks de norrländska byggarna stå inför en mer omfattande nedgång än på länge. Under hösten står Konjunkturindex för byggsektorn i Norrland i -18, dvs. något sämre än normalkonjunktur och en ny nedgång från förra årets index på -7. Detta överensstämmer väl med företagens dämpade förväntningar förra hösten inför år 2002. Det samma gäller för byggandet som under första halvåret i år minskat en hel del, om än inte lika mycket som prognosen antydde. Även antalet anställda har visat en nedgång då mer än vart tredje företag sedan i våras minskat sin personal.

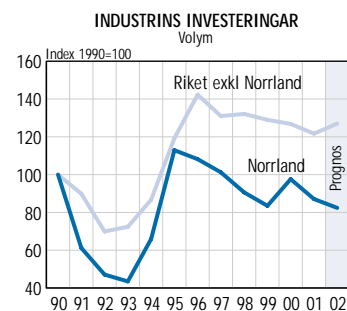
Orderingången minskar under hösten för tredje halvåret i följd. Detta kan avläsas i allt tunnare orderböcker, som nu 53 % av företagen anser

vara för små. Samtidigt uppger varannan byggare att resursutnyttjandet är för lågt. Situationen under hösten är ungefär densamma för den del av sektorn som är verksam med byggnation och anläggningar som för de företag som arbetar med slutmontering och installationer. Inom respektive delsektor uppger nu 70 respektive 65 % av företagen att efterfrågan är främsta hinder för expansion.

Läget försämras ytterligare till våren

Förväntningsbilden inför våren ger ett dystert intryck. Pessimismen består och det mesta pekar på att byggsektorn halkar ned ytterligare ett hack på konjunkturkurvan till våren. Under nästa halvår väntar 40–45 % av byggarna sjunkande orderingång och minskat byggande. Personalplanerna är ännu mer nedåtriktade med 55 % av företagen som avser att minska sin personal mot endast 5 % som tänker nyanställa. Prognoserna är likartade för båda delsektorerna.

INVESTERINGAR

Investeringarna i en vågdal

Den tidigare avmattningen i industrikonjunkturen kan avläsas i sjunkande investeringar. Efter den kraftiga nedgången 2001 pekar företagens prognoser från i maj på en ytterligare nedgång i år på drygt 5 %. För den tungt vägande massa- och pappersindustrin där kapacitetsutnyttjandet under hösten är rekordhögt väntas dock investeringarna i år öka kraftigt med ca 27 % i löpande priser.

INDUSTRIINVESTERINGAR FÖR NORRLAND MAJ 2002

Värden i mkr, löpande priser

	Gävle- borgs län	Väster- norrlands län	Jämt- lands län	Väster- bottens län	Norr- bottens län	Hela Norrland		
						Bygg- nader	Maskiner	Summa
Trävaruindustri								
2000	306	171	58	189	162	181	705	886
2001	246	64	28	165	252	170	585	755
2002 (prognos)	193	126	55	213	199	135	651	786
Massa- och pappersind								
2000	..	..	..	..	..	268	2 003	2 271
2001	..	..	..	..	..	325	2 627	2 952
2002 (prognos)	..	..	..	..	..	325	3 429	3 754
Verkstadsindustri								
2000	323	222	266	417	77	152	1 153	1 305
2001	319	161	134	289	188	117	974	1 091
2002 (prognos)	475	179	41	429	307	117	1 314	1 431
Gruvor								
2000	..	..	..	..	..	297	771	1 068
2001	..	..	..	..	..	62	1 274	1 336
2002 (prognos)	..	..	..	..	..	47	987	1 034
Industri och gruvor tot								
2000	1 534	2 485	375	1 872	2 443	1 230	7 479	8 709
2001	1 742	2 561	300	1 007	2 331	861	7 080	7 941
2002 (prognos)	2 146	1 737	141	1 396	2 233	943	6 710	7 653

SPLITTRAD BILD INOM IT-SEKTORN

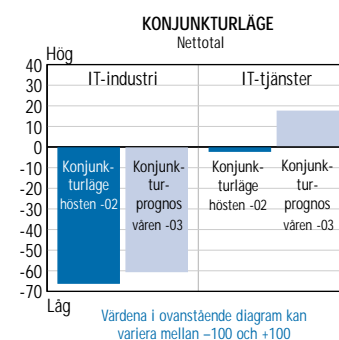
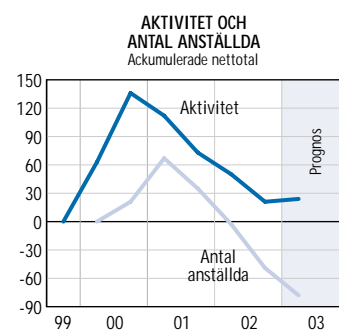
Konjunkturbilden för IT-sektorn i Norrland – bestående av branscherna elektronikindustri, datakonsulter samt telekommunikationer – är i likhet med läget för ett år sedan tudelad. För datakonsulterna har konjunkturen stabiliserats. Konjunkturindex för denna bransch, som kan variera mellan -100 och +100, står under hösten i -1, vilket är normalkonjunktur och samma läge som i fjol höst med index +5. För elektronikindustrin har däremot lågkonjunkturen fördjupats ytterligare till ett Konjunkturindex på -66 jämfört med -49 för ett år sedan.

För datakonsulterna har enligt förväntningarna en stabilisering av verksamheten skett i år. Efter den kraftiga minskningen av faktureringen andra halvåret i fjol redovisas en svag ökning första halvåret i år. Därefter har faktureringen under hösten kunnat hållas på en knappt oförändrad nivå. Antalet anställda har däremot minskat ganska kraftigt sedan i våras parallellt med en ytterligare försvagning av lönsamheten, som

ändå får betraktas som relativt normal. Inom IT-industrin däremot har förväntningarna om en stabilisering grusats. Här fortsätter produktionen att falla kraftigt såväl under första som andra halvåret i år, 50-60 % av branschen har sänkt produktionsnivån både under våren och hösten. Samtidigt har 70 % av dessa företag minskat sin personal sedan i våras. Under hösten har nedgången på hemmamarknaden bromsats upp en hel del medan minskningen på exportmarknaden är minst lika kraftig som i våras.

Datakonsulterna tror på återhämtning

Även inför våren är bilden för IT-sektorn splitttrad. Medan datakonsulterna räknar med en förstärkning av konjunkturen och en uppgång i faktureringen är bedömningarna hos IT-industrin mer dämpade. Här hoppas man på bara svag nedgång på export- och hemmamarkanden nästa halvår. 70 % av IT-industrin aviserar personalminskningar till våren.

UPPDRAGSVERKSAMHET

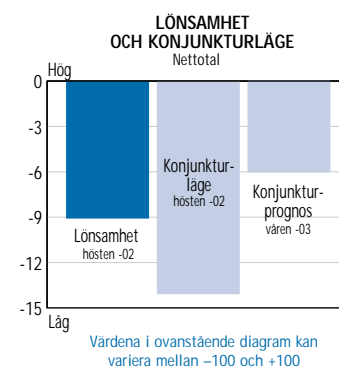
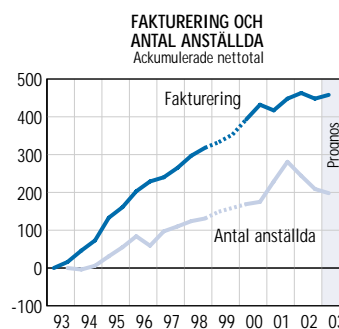
PERSONALNEDDRAGNINGAR BLAND KONSULTERNA

Den långvariga och starka uppgången för uppdragsverksamheten i Norrland bröts under våren 2001. Försvagningen av konjunkturen bekräftades sedan av omfattande personalneddragningar inom uppdragsverksamheten – där ett stort antal IT-konsulter ryms – vinterhalvåret 2001/2002. I förra höstens undersökning var också pessimismen utbredd bland konsulterna och prognoserna var tydligt nedåtriktade. Bakgrunden till det försvagade efterfrågeläget är den allmänna nedgången för industrin i kombination med krisen inom IT-sektorn. Den återhämtning med svagt stigande fakturering som skedde under första halvåret har övergått i en motsvarande svag nedgång nu under hösten. Tre av fyra företag anser under hösten att efterfrågan är främsta hinder för expansion medan endast 6 % uppger arbetskraft som främsta hinder. Detta tar sig uttryck i fortsatta personalneddragningar där vartannat företag minskat sin

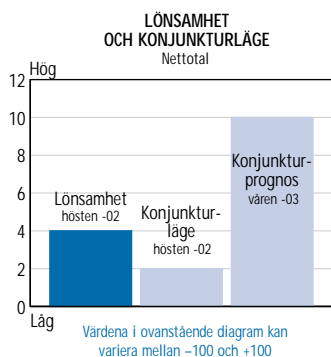
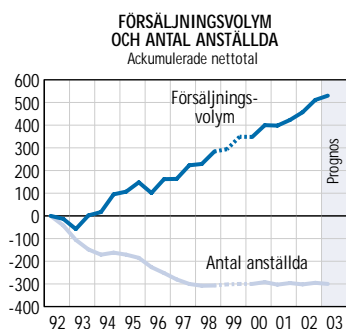
personal sedan i våras mot 13 % som har nyanställt. Endast 17 % av konsulterna uppger nu att de saknar branschkompetent personal.

Positivare om konjunkturen inför våren

Det tycks ändå som om en stabilisering håller på att äga rum inom branschen. Företagen konjunkturomdömen är inte fullt lika negativa som för ett år sedan. Konjunkturindex som kan variera mellan -100 och +100 står nu i -14 jämfört med -26 för ett år sedan samtidigt som vart tredje företag väntar sig en bättre konjunktur till våren. Även på områden som fakturering och lönsamhet – där ändå drygt 70 % av konsulterna anser att lönsamhetsläget är acceptabelt – räknar men med vissa förbättringar om än inte så stora. När det gäller personalläget är däremot ingen ljusning i sikte – personalplanerna inför våren pekar fortsatt nedåt, men nu i klart avtagande takt.

INKOMSTÖKNINGAR GAV FÖRSÄLJNINGSSÖKNING

Detaljhandeln befinner sig i en normalkonjunktur vilket innebär en svag försämring från förra hösten. Detta trots att första halvårets försäljning föll ut avsevärt bättre än väntat. I stället för den förväntade kraftiga nedgången visade sig försäljningen i stället öka kraftigt, 58 % av företagen uppgav en försäljningsökning att jämföra med de 7 % som trodde på det i prognoserna. Det positiva utfallet kan till stor del förklaras av hushållens ökade inkomster från och med årsskiftet i och med skattesänkningar och andra engångseffekter. Under innevarande halvår ser försäljningen ut att fortsätta öka, och nu synnerligen kraftigt. Andra halvåret är dock genomgående bättre försäljningsmässigt på grund av säsongeffekter som skatteåterbäring och julhandel.

Personalstyrkan har, troligen till följd av försäljningsutvecklingen, ökat på svagt sedan i våras. Sedan förra mätningen har lönsamheten trots det bibehållits på en ganska normal nivå

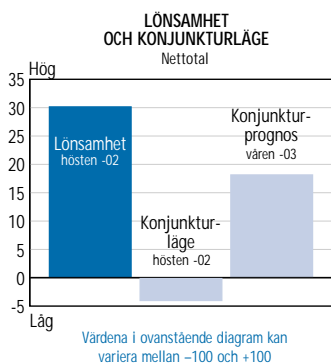
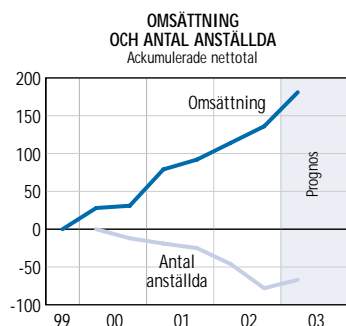
där 27 % anser den vara god medan 23 % anser den vara dålig. Personal tillgången är fortsatt mycket god – endast 7 % upplever en brist på personal. Arbetskraften är också ett mycket begränsat hinder för expansion – det främsta hindret är efterfrågan som 42 % av företagen upplever som det största problemet. Trots normalläget så är det ändå 32 % av företagen som inte ser något hinder alls för en expansion.

Fortsatt försäljningsökning under våren

Fram till mars nästa år tror branschen på en måttlig förbättring av konjunkturläget även om 67 % av företagen tror på ett oförändrat läge. Försäljningen spås också öka måttligt under första halvåret, säsongeffekterna till trots. Fram till mars spår man ändå en svag personalminskning, även om 70 % tror på en oförändrad personalstyrka. Lönsamheten väntas då förbättras ganska kraftigt, 33 % tror på en bättre lönsamhet till våren.

TURISM

TURISMEN GÅR MOT BÄTTRE TIDER

Utvecklingen för branscherna hotellverksamhet och biluthyrning har även i år undersökts som en indikator på turismen i regionen. För ett år sedan kände turistnäringen av en tydlig dämpning i konjunkturen. Företagen hyste ändå en försiktig optimism inför år 2002 då en stabilisering av läget förväntades ske, även om många företag såg det nödvändigt att minska ned på personalen tills dess. Det visar sig att företagen varit träffsäkra i sina bedömningar. Konjunkturen har återhämtat sig en del och är under hösten i ett normalläge, 70 % av företagen anser nu att konjunkturen är tillfredsställande medan vardera ca 15 % av företagen uppger bra respektive dålig konjunktur. Faktureringen visar en stabil och hygglig tillväxt under såväl första som andra halvåret i år och är i linje med bedömningarna för ett år sedan. För att bättra på lönsamheten i det tidigare försvagade läget i fjol har personalantalet reducerats en hel del. Sedan

årsskiftet har 37 % av de tillfrågade företagen minskat sin personal mot endast 6 % som nyanställt. Detta avspeglar sig i en påtagligt förbättrad lönsamhet. Under hösten uppger endast 8 % av företagen att lönsamheten är dålig medan 54 % uppger normal och 38 % bra lönsamhet. Fortfarande har dock nästan vart tredje företag svårt att få tag i branschkompetent personal.

Ca 40 % av företagen anser sig inte ha något hinder för att expandera medan en lika stor andel uppger efterfrågan som främsta hinder. Efter årsskiftet ser dock ett nytt uppsving ut att börja för turismen i Norrland. Företagen är mycket optimistiska om konjunkturen till våren då hela 37 % tror på bättre tider. Det gör att faktureringen beräknas öka kraftigt, för inmot 60 % av företagen medan endast 1 på 10 befärrar en nedgång i verksamheten. En ytterligare påtaglig förbättring av lönsamheten väntas parallellt med en viss ökad sysselsättning.

EXPORTEN I NORRLAND

Den norrländska varuexporten som har sin absoluta tyngdpunkt inom basindustrin uppvisar ett cykliskt mönster. Efter svackan under åren 1999 och 2000 skedde en kraftig återhämtning i följd då värdet av varuexporten ökade med ca 15 % jämfört med år 2000. För samtliga län ökade varuexporten mellan de två senaste åren

även om uppgången för Jämtland är marginell. Därmed överträffade varuexporten i Norrland i följd den tidigare högsta nivån år 1998 med nära 3 %. Av den totala varuexporten för Norrland år 2001 på ca 69,4 miljarder kronor svarar basindustrin dvs. gruvor, stål/metall- och skogsindustrin för nära två tredjedelar. Med hänsyn till att pro-

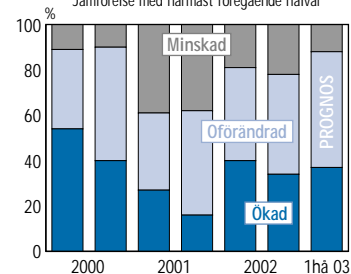
duktionen inom dessa branscher kräver liten import av insatsvaror blir följden en mycket hög nettoexport – handelsnetto – för Norrland. Detta framgår av ett av diagrammen nedan där beräkningarna skall tolkas med stor försiktighet och avsedda att mest ge en storleksordning på handelsnettot.

Industrins exportorder

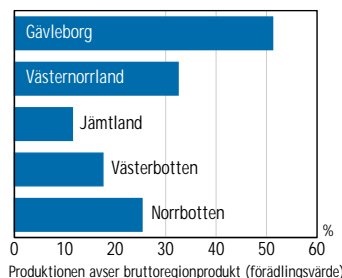
ANDEL FÖRETAG MED ÖKAD, OFÖRÄNDRAD
RESP. MINSKAD EXPORTORDERINGÅNG

Jämförelse med närmast föregående halvår

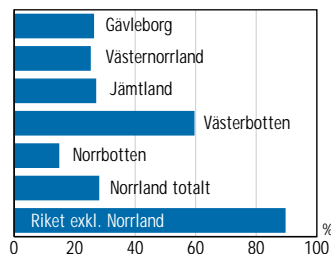

Varuexporten i ett länsperspektiv

EXPORTENS ANDEL AV NÄRLIVETS
PRODUKTION ÅR 1999

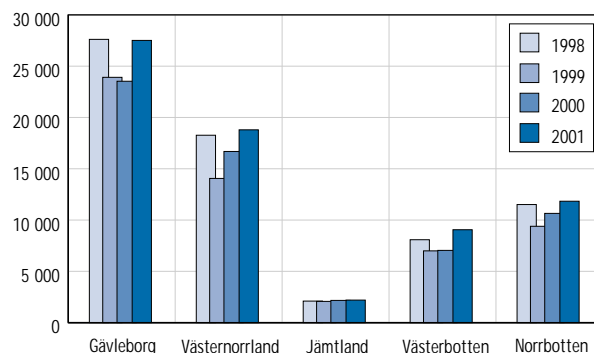

IMPORTENS ANDEL AV EXPORTEN
ÅR 2000

VARUEXPONENTS UTVECKLING 1998–2001

Värden i miljoner kronor per län

Exportstrukturen i Norrland

VARUEXPONENT FÖRDELAD PÅ LÄN OCH BRANSCH

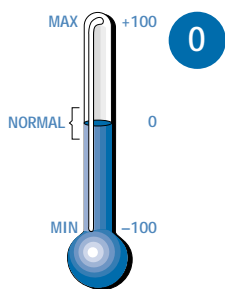
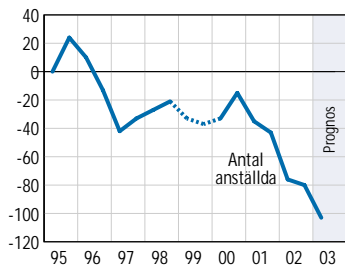
Värden i miljoner kronor 2001

	Gävleborg	Västernorrland	Jämtland	Västerbotten	Norrbotten	Norrland
Livsmedelsindustri	0	1	20	36	216	274
Trävaruindustri	891	1 812	819	1 056	1 688	6 266
Massa/pappersindustri	9 301	10 633	31	3	3 635	23 603
Kemisk/gummivaruindustri	593	547	8	726	142	2 016
Stål- och metallindustri	5 828	363	0	0	284	6 474
Verkstadsindustri	10 139	2 933	613	2 517	1 290	17 492
Övrig industri	176	119	287	4 315	3 229	8 127
Byggverksamhet	5	5	1	20	3	34
Partihandel	173	988	165	211	220	1 757
Övrigt	405	1 394	252	173	1 130	3 354
Totalt	27 512	18 796	2 197	9 056	11 836	69 397

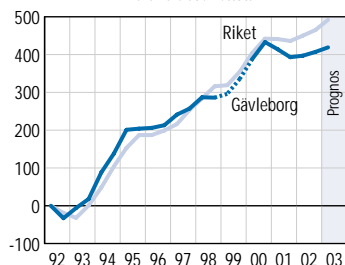
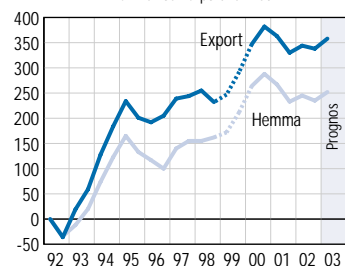
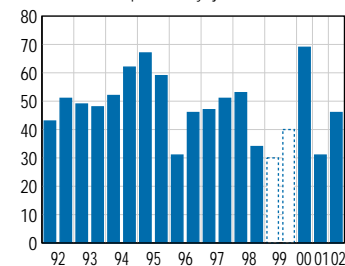
Källa: SCBs utrikeshandelsstatistik

NÄRINGSLIVET

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

INDUSTRI

INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotalORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknadKAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

OPTIMISM INOM TILLVERKNING OCH HANDEL

Läget för tillverkningsindustrin har förbättrats ganska kraftigt och företagen befinner sig nu i en normalkonjunktur – i prognoserna för första halvåret 2003 tror man på ett fortsatt förbättrat läge. Byggbranschen befinner sig strax över normalkonjunkturläge, men ser en kraftig försämring i början av 2003. Detaljhandeln ligger vid övre gränsen för en normalkonjunktur och väntar sig en fortsatt måttlig förbättring i början av nästa år.

Tillverkningsindustri

Läget kan beskrivas som normalkonjunktur med ett konjunkturindex på -5 , gränsen för normalkonjunktur går vid ± 15 . Detta innebär en ganska kraftig förbättring sedan förra året då indexet var nere på -27 . Sett till delbranscherna är läget splittrat med en rådande lågkonjunktur i verkstadsindustrin och högkonjunktur inom massa- och pappersindustrin.

Efterfrågan för tillverkningsindustrin första halvåret 2002 visade sig bli en positiv överraskning – istället för en ganska kraftig minskning ökade både hemma- och exportmarknaden måttligt. Innevarande halvår bedöms dock bli ganska svagt, med en något minskad efterfrågan. Orderböckerna bedömdes i september vara för tunna av 40 % av företagen medan 16 % ansåg dem vara förhållandevis tjocka. Detta är i stort sett oförändrat sedan i våras, men en klar förbättring sedan förra hösten. Antalet anställda fortsätter att minska men minskningstakten har stannat av, 40 % av företagen uppgav att personalstyrkan minskat sedan i våras mot 28 % som uppgav att den hade ökat. Samtidigt har färdigvarulagren minskat mycket kraftigt och 68 % uppgav att lagren är lagom stora och endast 19 % att de är för stora. Förra hösten var motsvarande tal 52 respektive 43 %.

Kapacitetsutnyttjandet har ökat sedan förra året och 46 % av företagen uppgav att de går för fullt. Framst är det massa- och pappersindustrin som går för högttryck och 86 % av företagen i branschen uppgav att maskiner är det främsta hindret för fortsatt expansion. För övriga tillverkningsindustrin är efterfrågeläget det främsta hindret.

Konjunktoren spås en ganska kraftig förbättring framåt våren och för första halvåret ser man en måttlig efterfrågeökning. På exportsi-

dan är det främst maskinindustri samt massa- och pappersindustri som ser en ljusning medan det på hemmamarknaden främst är trävaruindustrin.

Byggverksamhet

Konjunkturläget har förbättrats avsevärt. Från att förra hösten ha legat -20 , något sämre än en normalkonjunktur, har konjunkturindexet nu tagit sig upp över en normalkonjunktur till ett index på $+18$ i september.

Vändningen kom, något oväntat, redan första halvåret i år då byggandet ökade måttligt och antalet antagna anbud var oförändrat. I förra höstens prognoser hade man spått kraftiga försämringar i båda fallen. Även innevarande halvår ser ljus ut med betydligt tjockare orderböcker. I början av 2003 ser det däremot ut att vända neråt igen då både byggandet och antagna anbud spås minska.

Detaljhandel

Även för detaljhandeln blev utfallet för första halvåret i år bättre än väntat, troligen till stor del tack vare ökade inkomster för hushållen i och med skattesänkningar med mera vid årsskiftet. Bara 2 % väntade sig en ökad försäljning, men utfallet visade att 61 % av företagen ökade jämfört med andra halvåret 2001. Första halvåret brukar annars vara sämre än det andra på grund av säsongeffekter som skatteåterbäring och julhandel. I september låg konjunkturindex på $+13$, det vill säga övre gränsen för en normalkonjunktur. Lönsamheten har förbättrats klart trots personalökningar. Försäljningen innevarande halvår ser ut att fortsätta att öka. Till våren tror man på en fortsatt förbättring av läget, men på grund av säsongeffekterna ser man däremot en måttligt försämrad försäljning.

ÅTERHÄMTNING FÖR INDUSTRIEN – FÖRSÄMRING FÖR BYGG

Tillverkningsindustrin har börjat återhämta sig tidigare än väntat från förra årets lågkonjunktur och 2003 ser ut att få en bra start. Läget för byggverksamheten har kraftigt försämrats sedan förra året, men betraktas ändå som något bättre än en normalkonjunktur. Till våren spås en ytterligare försämring om än måttlig. Detaljhandels läge har försämrats trots ökad försäljning, men till våren väntas en kraftig förbättring av lönsamheten.

Tillverkningsindustri

Sedan förra höstens lågkonjunktur har läget förbättrats avsevärt, vilket har kommit något oväntat, i nuläget råder en förhållandevis svag normalkonjunktur. Efterfrågeläget visar på en snabbare återhämtning än väntat, under första halvåret i år steg exportefterfrågan kraftigt fastän prognoserna endast hade visat på en måttlig ökning. Samtidigt minskade hemmamarknaden måttligt medan förväntningarna tydde på en kraftig minskning. För innevarande halvår ser exportmarknaden däremot ut att stanna av medan hemmamarknaden tycks växa måttligt. Även om utfallet har varit bättre än prognoserna har orderböckerna minskat sedan i våras. I september var endast 47 % av företagen nöjda med orderböckernas tjocklek vilket var i stort sett samma andel som förra hösten.

Antalet anställda har varit oförändrat sedan i mars, samtidigt som man har lyckats krympa färdigvarulagren något. Jämför man med förra årets bedömning är lagren klart mindre nu, men ändå för stora.

Kapacitetsutnyttjandet har ökat något sedan förra hösten till följd av första halvårets produktionsökningar. Nu uppger 65 % att de går för fullt, främst är det massa- och pappersindustrin som har ökat kapacitetsutnyttjandet. Flaskhalsen, för såväl massa- och pappersindustrin som för branschen som helhet, tycks däremot inte vara maskinparken utan efterfrågeläget.

Prognoserna för början av 2003 är ganska ljusa, 43 % tror på en förbättring fram till mars mot 7 % som tror på en försämring. Sett till första halvåret spås exportmarknaden växa kraftigt medan hemmamarknaden ser ut att växa mer måttligt. Produktionen tror man dock kommer

att öka mycket kraftigt eftersom utvecklingen i nuläget är ganska blygsam.

Byggverksamhet

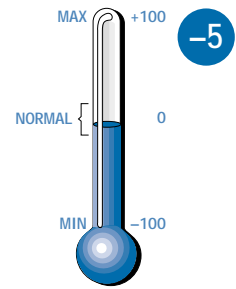
Läget har, som man väntade sig, försämrats rejält – från förra årets högkonjunktur har man nu kommit ner på en nivå strax över en normalkonjunktur. Byggandet minskade betydligt under första halvåret i år liksom ordergången, nedgången i byggandet var väntad till skillnad från nedgången i efterfrågan. Detta har lett till ganska kraftiga personalneddragningar sedan i mars. Orderstocken har sedan förra året gått från förhållandevis stor till förhållandevis liten, sedan i mars har den dock bibehållits bland annat till följd av det minskade byggandet. Det största problemet nu är efterfrågeläget även om en ganska stor andel av företagen trots nedgången inte ser några hinder för expansion. Prognoserna är dock ganska pessimistiska och konjunkturen ser ut att försämrats måttligt.

Detaljhandel

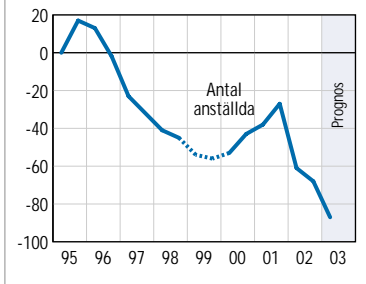
Läget har försämrats kraftigt sedan förra hösten – från ett läge mellan normal- och högkonjunktur till en svag normalkonjunktur. Detta trots en måttlig försäljningsökning för första halvåret istället för en betydande minskning som väntades. För innevarande halvår ser försäljningen ut att öka synnerligen kraftigt, vilket till stor del kan kopplas till att skatteåterbäringen och julhandeln infaller under andra halvåret och påverkar bedömningarna. Att läget ändå bedöms som sämre kan bero på en försämrad lönsamhet.

Inför nästa halvår tror man på en återhämtning. Konjunkturen förstärks mycket kraftigt och försäljningen fortsätter att öka vilket i kombination med en måttlig personalminskning spås förbättra lönsamheten avsevärt.

NÄRINGSLIVET

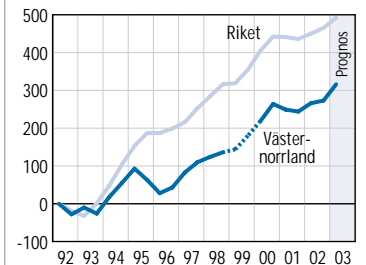

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

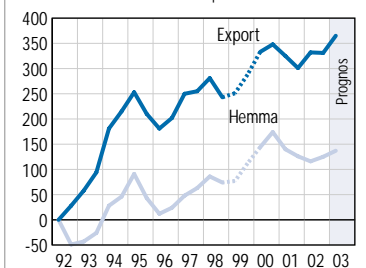

INDUSTRIEN

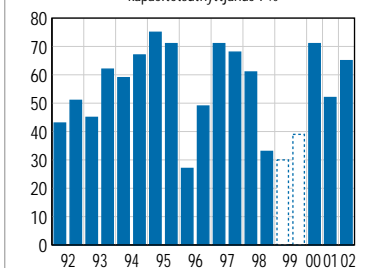
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

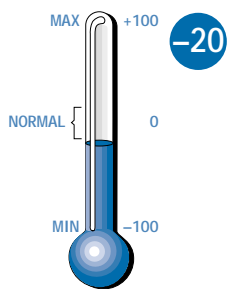

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

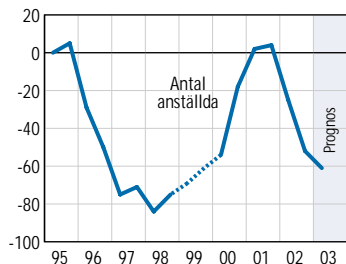

NÄRINGSLIVET

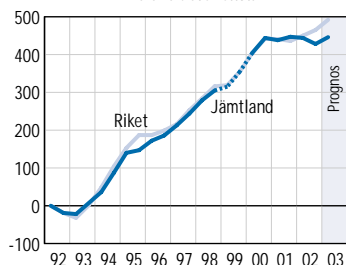

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

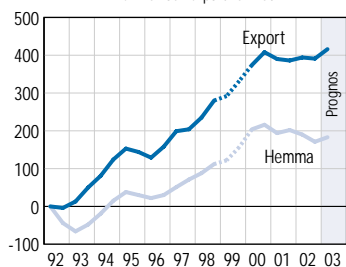

INDUSTRI

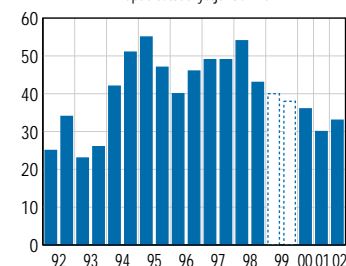
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

JÄMTLAND SLÄPAR EFTER I KONJUNKTUREN

Industrikonjunkturen har i Jämtland utvecklats sämre än i övriga Norrlands-län. Största nedgången i efterfrågan har drabbat verkstäderna. Bedömningarna inför våren 2003 tyder på att konjunkturen kommer att återhämta sig, även om uppgången ser ut att bli måttlig. Sysselsättningen är fortsatt vikande. Byggandet sjunker återigen efter uppgången under förra året. Detaljhandelskonjunkturen är fortsatt svag och det ser inte ut att bli någon återhämtning under det närmaste halvåret.

Tillverkningsindustri

Industrin i Jämtland drabbades under förra året av en konjunkturavmattning. Efterfrågeutvecklingen var i våras fortsatt svag och produktionen höll sig på i stort sett samma nivå som föregående halvår. Det stora undantaget var trävaruindustrin. Utvecklingen för den branschen var, liksom har varit fallet även i de övriga Norrlandsläna, mycket positiv med ökande efterfrågan på såväl export- som hemmamarknaden och med rejält ökande produktionsvolym. Betydligt sämre gick det för verkstadsbranschen.

Konjunkturbilden ser inte ut att ljusna under hösten. Orderingången fortsätter i stället att försvagas och produktionen sjunker ytterligare. För trävaruindustrin räknar man med en viss fortsatt ökning av efterfrågan och produktion, men för verkstadsindustrin och för industrin totalt pekar däremot kurvorna nedåt. Orderstockarna har som en följd av den svaga efterfrågan enligt företagen bedömningar varit oförändrade det senaste året och det är nästan tre företag av fem som tycker att de är för små. Situationen på färdigvarulagersidan bedöms också den som tämligen oförändrad. Kapacitetsutnyttjandet för industrin totalt ligger på en låg nivå. Endast 33 % av företagen anger att de kör för fullt, medan motsvarande andel för trävaruindustrin är 53 %. Sysselsättningen i industriföretagen har minskat det senaste halvåret. Hälften av företagen i branschen anger att de dragit ned på antalet anställda.

Inför kommande halvår finns en hel del förhoppningar om att konjunkturen skall vända uppåt. Orderingången väntas stiga både på export- och hemmamarknaden – återhämtningen ser ut att bli kraftigast på exportsidan. Ungefär en tredjedel av industriföretagen räknar med ökad exportorderingång, medan 57 %

tror på en oförändrad nivå jämfört med innevarande halvår. Vändningen kan komma att bli mest påtaglig för verkstadsbranschen, som hittills har gått sämst. En fjärdedel av industriföretagen planerar för ökad produktion, medan endast 8 % räknar med nedskärningar. Det finns inga tecken på ett förbättrat sysselsättningsläge.

Byggverksamhet

För ett år sedan var synen på den framtida byggkonjunkturen ganska pessimistisk. Det har visat sig att farhågorna var befogade. Byggandet sjönk i våras jämfört med hösten 2001. Hälften av företagen rapporterar ett lägre byggande och byggkonjunkturen bedöms i år som betydligt sämre än för ett år sedan. 45 % anser att konjunkturen är dålig, medan endast ett företag av tio bedömer den som god. Den negativa bilden förstärks under hösten, när nivån på byggandet sjunker ytterligare. Man har i branschen heller inga större förhoppningar om att situationen ska förbättras under våren 2003. Närmare hälften av företagen räknar med en fortsatt nedgång i aktiviteten. Antalet anställda i branschen har minskat det senaste året och nedgången väntas fortsätta, även om det sker i måttlig takt.

Detaljhandel

Detaljhandelskonjunkturen i Jämtland mattades under fjolåret rejält och utvecklingen under innevarande år har kännetecknats av stagnation. Försäljningen har legat på oförändrad nivå både i våras och under hösten. Konjunkturläget har enligt företagens bedömning inte undergått några förändringar. Endast 8 % anser att konjunkturläget är bra, medan 71 % anser att det råder normalkonjunktur. Bedömningen av lönsamheten i branschen är också den oförändrad från i fjol. Försäljningsutvecklingen under första halvåret 2003 ser ut att bli fortsatt svag.

FÖRBÄTTRAD INDUSTRIKONJUNKTUR MEN MINSKAT BYGGANDE

Industrikonjunkturen i Västerbotten har förbättrats sedan förra året. Allra bäst går det för trävaruindustrin. Det ser också fortsatt ljusst ut inför kommande vår, då ordergång och produktion väntas öka ytterligare. Byggbranschen befinner sig däremot i en djup svacka, utan någon ljusning i sikte. Den redan tidigare låga nivån på byggandet väntas sjunka ytterligare. Detaljhandelsförsäljningen är mycket stark och optimismen inför den fortsatta utvecklingen är fortsatt stor.

Tillverkningsindustri

För ett år sedan kännetecknades industrikonjunkturen i Västerbotten av en avmattning. Det fanns dock förhoppningar om att den skulle återhämta sig under våren 2002. Förra höstens förutsägelser har nu visat sig stämma ganska bra med det faktiska utfallet. Efterfrågan steg något under våren och produktionen kunde höjas markant. Allra bäst gick det för trävaruindustrin, medan däremot den kemiska industrin, där efterfrågan och produktion sjönk något, hade den sämsta utvecklingen.

Förstärkningen av industrikonjunkturen ser ut att fortsätta under innevarande höst. Ordergången förstärks tämligen kraftigt både på export- och hemmamarknaden och man räknar med att kunna höja produktionen avsevärt. Trävaruindustrin fortsätter att gå mycket bra, medan däremot utvecklingen för maskinindustrin är något bekymmersam. Där väntas både ordergång och produktion minska något jämfört med föregående halvår. Bedömningen av de inelligande orderstockarna har blivit mera positiv det senaste året. Ett undantag är främst maskinindustrin, där hela fyra företag av fem anser att orderstocken är för liten. Kapacitetsutnyttjandet har sjunkit marginellt. Högst är det i trävaruindustrin, där 77 % av företagen anger fullt kapacitetsutnyttjande, medan motsvarande andel för branschen med lägst kapacitetsutnyttjande, den kemiska industrin, är 14 %.

Konjunkturindex för länets industri har förbättrats något sedan förra hösten. Det uppmättes i september till +3, vilket kan jämföras med -7 ett år tidigare. Dock spår en tredjedel av länets industriföretag att konjunkturen ska förbättras under kommande halvår, medan 59 % tror på oförändrad konjunktur. Det förbättrade konjunkturläget resulterar i fortsatta, om än

måttliga, öknings av efterfrågan. Den starka expansionen för trävaruindustrin fortsätter. Ungefär en tredjedel av den totala industrin räknar med att kunna höja produktionsnivån, medan 59 % planerar för oförändrad produktionsnivå. Sysselsättningen i industrin har ökat en del under det senaste halvåret. Under början av 2003 räknar man med ett oförändrat antal anställda.

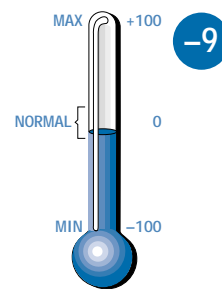
Byggverksamhet

Byggkonjunkturen i Västerbotten är fortsatt svag och byggandet sjönk under första halvåret, från en redan tidigare låg nivå. Byggkonjunkturen bedöms som dålig av hela 62 % av företagen, medan endast 2 % anser konjunkturen som bra. Under andra halvåret i år och början av nästa år väntas en ytterligare minskning av byggandet. Två tredjedelar av företagen i byggbranschen räknar med lägre byggande under våren 2003. 77 % ansåg i september att orderstocken var för liten. Som en följd av den låga aktivitetsnivån kommer sysselsättningen i branschen att minska.

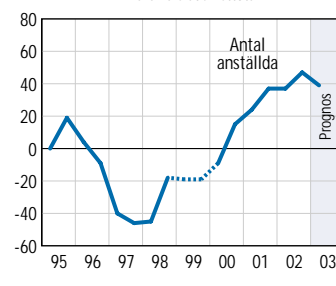
Detaljhandel

Försäljningen inom detaljhandeln under första halvåret överträffade förväntningarna med god marginal. Hela 75 % av företagen rapporterar ökad försäljningsvolym jämfört med föregående halvår. Den mycket positiva utvecklingen fortsätter under hösten – tre företag av fem tror på ökad försäljning, medan endast få företag räknar med nedgång i försäljningen. Optimismen är stor även beträffande utvecklingen under början av 2003, då i stort sett alla företag räknar med ökande eller oförändrad volym. Lönsamheten är oförändrad jämfört med förra hösten och den väntas inte undergå några större förändringar under kommande halvår.

NÄRINGSLIVET

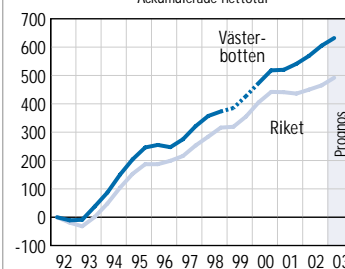

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

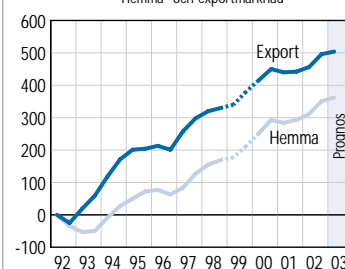

INDUSTRI

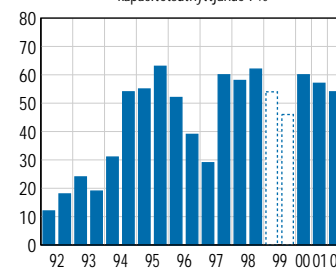
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

ORDERGÅNG
Hemma- och exportmarknad

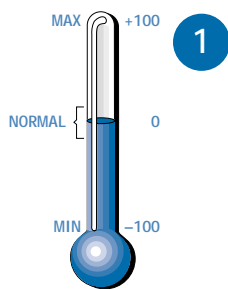

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

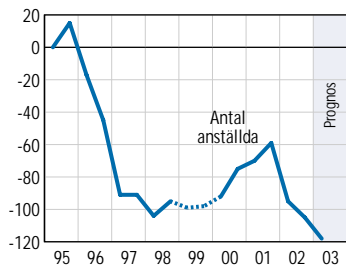

NÄRINGSLIVET

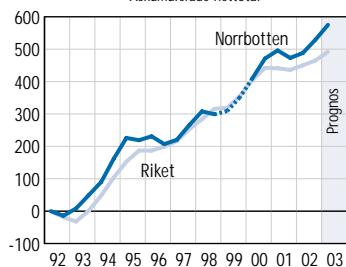

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

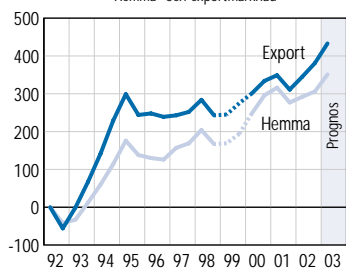

INDUSTRI

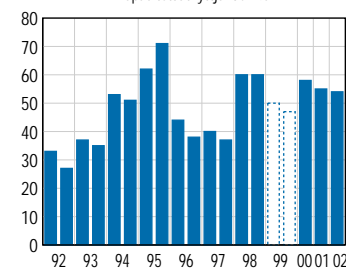
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

INDUSTRIEN STARK LÄNGST UPP I NORR

Industrikonjunkturen har förbättrats under det senaste året. Speciellt trävaruindustrin går mycket bra. Industrins orderingång och produktion väntas fortsätta att öka både under hösten och kommande vår. Byggandet låg i våras på en oförändrad nivå, men blir under hösten vikande. Under kommande vår väntas byggkonjunkturen stabiliseras. Detaljhandeln utvecklas starkt både i år och under början av 2003.

Tillverkningsindustri

Konjunkturen för tillverkningsindustrin i Norrbotten mattades tillfälligt i fjol, fram för allt beroende på svagare efterfrågan för verkstäderna. Det har dock skett en klar återhämtning under första halvåret i år. Orderingången till trävaruindustrin har ökat mycket kraftigt och även för verkstäderna har det gått bra. Detta har också medfört att produktionen ökat jämfört med föregående halvår.

Även för hösten ser det mycket bra ut. Exportmarknaden går bäst. 44 % av industriföretagen räknar med ökande orderingång, medan 49 % tror på oförändrad nivå. Hemmamarknaden visar inte riktigt samma styrka, men även där ökar efterfrågan. Drygt hälften av företagen ser ut att kunna höja produktionen. Trävaruindustrin expanderar mycket kraftigt. Hela 91 % räknar med ökad exportorderingång under hösten, medan 72 % tror på en ökande orderingång från hemmamarknaden. Detta medför att tre fjärdedelar av företagen i branschen räknar med att kunna öka produktionen jämfört med nivån i våras.

Orderböckerna har blivit betydligt tjockare det senaste året och bedömningen av orderläget har blivit klart mera positiv. Likaledes har bedömningen av läget beträffande färdigvarulagren ljusnat betydligt och de anses nu ha en tillfredsställande nivå. Kapacitetsutnyttjandet för industrin som helhet ligger på 54 %, vilket är oförändrat från i fjol. Trävaruindustrin har dock slagit i taket – här rapporterar inte mindre än 97 % av företagen att de kör för fullt.

Bedömningen av konjunkturläget för industrin har ljusnat sedan förra hösten. Det är netto 13 % som anser att konjunkturläget är bra. Motsvarande siffra ett år tidigare var – 6 %. Industrin i Norrbotten spår också fortsatta förbättringar av konjunkturen under början av nästa år. 39 % gör denna förutsägelse, medan

59 % tror på oförändrat konjunkturläge. En följd av detta blir fortsatta kraftiga förbättringar av efterfrågeläget både på export- och hemmamarknaden. 55 % av företagen räknar med ökad produktion under första halvåret 2003, men det höga kapacitetsutnyttjande kan kanske bli ett problem. Antalet anställda inom industrin, som minskat relativt kraftigt sedan förra hösten, ser ut att bli ganska oförändrat under det kommande halvåret.

Byggverksamhet

Byggkonjunkturen i Norrbotten utvecklades ganska svagt under våren 2001, men återhämtade sig under hösten. Nivån höll sig oförändrad i våras. Under innevarande höst ser dock bilden inte alltför ljus ut. Hela 64 % av byggföretagen räknar med minskat byggande jämfört med i våras. Företagens bedömning av rådande konjunkturläge har blivit betydligt mörkare det senaste året. Kapacitetsutnyttjandet är fortfarande lågt. Inför kommande halvår räknar branschen med ytterligare något vikande orderingång, men räknar dock med att kunna hålla byggandet på samma eller möjligtvis något högre nivå än under hösten. Antalet anställda ser ut att minska relativt kraftigt.

Detaljhandeln

Försäljningen under början av innevarande år blev klart större än föregående halvår och även betydligt högre än vad man tidigare räknat med. Hälften av företagen rapporterar ökande försäljning. Volymen beräknas fortsätta stiga även under hösten. Flertalet företag anser att det råder normalkonjunktur. Man väntar sig att utvecklingen kommer att bli fortsatt stark under våren 2003. Det stora flertalet företag anser att lönsamheten för närvarande är normal, och man väntar sig inte några större förändringar under nästa år. Antalet anställda spås bli svagt vikande.

BRANSCHÖVERSIKT FÖR NORRLAND MED KONJUNKTURINDEX HÖSTEN 2002

	Gävleborg			Västernorrland			Jämtland			Västerbotten			Norrbotten			Norrland		
	Syssel-satta ¹⁾	Ande ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel-satta ¹⁾	Ande ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel-satta ¹⁾	Ande ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel-satta ¹⁾	Ande ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel-satta ¹⁾	Ande ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel-satta ¹⁾	Ande ²⁾ %	Konj. index ³⁾
Tillverkningsindustri, tot	25,9	32,8	-5	16,7	21,1	-9	6,5	8,2	-21	17,1	21,6	3	12,9	16,3	13	79,1	50,5	-3
- Trävaruindustri	2,5	27,9	-12	1,2	13,8	73	1,2	13,2	-15	2,5	28,0	19	1,5	17,1	13	8,9	5,7	13
- Sägverksindustri	1,1	23,6	..	0,8	16,3	..	0,6	12,7	..	1,4	28,5	..	0,9	18,9	..	4,8	3,0	30
- Massa- och pappersindustri	3,4	34,8	45	4,3	43,8	-43	0,1	0,6	..	0,5	4,9	..	1,5	15,9	..	9,7	6,2	15
- Kemisk industri	0,6	12,5	..	1,5	34,4	..	0,2	3,9	..	1,6	36,5	16	0,6	12,7	..	4,4	2,8	18
- Stål- och metallverk	5,4	58,0	..	0,9	10,0	..	0,0	0,0	..	1,1	11,6	..	1,9	20,4	..	9,2	5,9	-28
- Verkstadsindustri	11,2	32,3	-45	6,3	18,0	-8	3,4	9,8	-27	8,8	25,4	7	5,0	14,5	-5	34,8	22,2	-18
- Maskinindustri	2,2	25,4	-32	2,1	24,3	..	0,9	10,1	..	2,8	32,3	-41	0,7	7,9	..	8,6	5,5	-17
- Övrig industri	2,9	24,2	..	2,5	20,9	..	1,7	13,9	..	2,6	21,6	..	2,3	19,4	..	12,1	7,7	..
Byggverksamhet	6,4	22,3	18	7,1	24,8	17	2,6	9,0	-34	5,9	20,5	-60	6,7	23,4	-27	28,7	18,3	-18
Detaljhandel ⁵⁾	3,6	24,7	13	3,2	22,1	-9	1,4	9,8	-13	3,3	22,8	2	3,0	20,6	7	14,7	9,4	0
Uppdragsverksamhet	8,1	23,6	..	8,2	24,0	..	4,4	12,8	..	6,5	19,1	..	7,0	20,5	..	34,2	21,8	-14
IT-verksamhet ⁶⁾	4,1	26,2	..	3,4	21,6	..	2,5	16,0	..	2,8	17,7	..	2,9	18,5	..	15,7	10,0	-37
Totalt för resp. region	44,0	28,1	0	35,3	22,5	-5	14,9	9,5	-20	32,9	21,0	-9	29,7	18,9	1	156,6	100,0	-6

¹⁾ Tusental ²⁾ Länets andel av Norrland ³⁾ Avser konjunkturläget hösten 2002 ⁴⁾ Andel av näringslivet totalt i Norrland ⁵⁾ Exkl. livsmedelshandel ⁶⁾ Ingår ej explicit i totalen

Undersökningsmetodik

Konjunkturutvecklingen i en region är givetvis intimt sammanlänkad med den totala ekonomiska utvecklingen i landet. Trots det kan det finnas så stora skillnader i näringslivsstruktur att konjunkturutvecklingen i landet inte alltid kan ligga till grund för en bedömning av utvecklingen i regionen.

Skillnader i näringslivsstruktur kan bestå av olikheter avseende t.ex. branschstruktur, exportintensitet och graden av legotillverkning hos företagen. Vid konjunkturanalys är det av speciellt intresse att se på branschstatistiken grupperad efter slutanvändning. En sådan gruppering till sektorer underlättar en analys av utvecklingen över tiden.

I Norrlandslänen ligger t.ex. gruvornas, skogsindustrins samt järn- och stålindustrins andel av industrins totala förädlingsvärde på 47 %, jämfört med 18 % i riket. Detta förhållande i kombination med exportintensiteten hos företagen inom råvaruindustrierna leder till att en konjunkturuppgång i Norrland bör ligga före en konjunkturuppgång i landet. Förklaringen till detta är att råvaruindustrier tenderar att leda utvecklingen i en internationell konjunkturuppgång.

Andra faktorer som t.ex. grader av legotillverkning i olika branscher påverkar givetvis också situationen. För att få bättre information om regionens utveckling är regionala konjunkturundersökningar ett alternativ.

Undersökningens uppläggning

Konjunkturbarometern för Norrland omfat-

tar fem huvudbranscher: Tillverkningsindustri, byggnadsindustri, detaljhandel, uppdragsverksamhet och IT-branschen. Dessutom belyses turistnäringen genom indikatorer för hotellverksamhet och biluthyrning. Undersökningen baseras på ett urval företag i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och är en postenkät som omfattar totalt ca 850 företag i hela Norrland.

För tillverkningsindustrin är urvalet stratifierat på bransch och storlek (antal anställda). Urvalet är så konstruerat att god täckning fås ned till storleksgruppen med minst 10 anställda. Detta görs för att kunna särredovisa små och medelstora företag. Företag med mer än 100 anställda totalundersöks. I undersökningen ingår för Norrland totalt drygt 500 industriföretag.

För näringsgrenarna byggnadsindustri och detaljhandel baseras konjunkturbarometern på ett urval av 25 företag per län i vardera branschen, och för uppdragsverksamhet, IT-verksamhet och turism ett urval av 40, 55 resp 35 företag i Norrland som helhet.

Urvalsramen utgörs av SCB:s Företagsdatabas (FDB). Företagen tillfrågas via en enkät, där företagsledningen ombeds besvara ett antal frågor avseende den ekonomiska utvecklingen för innevarande och kommande halvår. För varje fråga finns i regel tre svarsalternativ: större/oförändrad/mindre.

Vid bearbetning av resultaten vägs svaren med ett storleksmått (förädlingsvärde alternativt antal anställda), så att de större företagen väger

tyngre än de mindre. Resultaten presenteras som s.k. netttotal. Nettototalen utgörs av saldotal mellan de företag som uppgivit positiv respektive negativ utveckling eller omdöme. Materialinsamling, statistisk bearbetning och analys görs av SCB.

Andel svarande bland tillfrågade företag uppgår till drygt 80 % för företag med över 100 anställda. För företag med mindre än 100 anställda är svarsfrekvensen något lägre.

Om Konjunkturindex för Norrland

Syftet med en konjunkturindex är att ge ett sammanfattande mått på konjunkturen, dvs. det ekonomiska läget, i en bransch eller region vid en viss tidpunkt. Konjunkturindexen för en region är en sammanvägning av det aktuella konjunkturläget för de olika branscher som ingår och undersöks i en region.

Konjunkturläget för varje bransch är i sin tur grundat på företagens egna bedömningar av konjunkturen, bra/normal/dålig, vid en viss tidpunkt. Konjunkturindex, baserat på s.k. netttotal, har en möjlig variationsbredd från -100 till index +100. Värdet 0 med en toleransgräns på ca ±15 enheter anger läget för en s.k. normalkonjunktur. -100 anger en nattsvart lågkonjunktur och +100, vilket anger att 100 % av företagen givit omdömet "bra" om konjunkturen, står för en överhettad högkonjunktur. Gränserna för låg- och högkonjunktur har schablonmässigt satts till index ca -40 respektive +40.

Du har en bra affärsidé som ska kommersialiseras framgångsrikt.

VINTERREKLAMBYRA.SE FOTO: JOHNER BILBYRÅ

Sånt gillar vi.

Norrlandsfondens uppgift är att främja utvecklingen i norrländska företag. Därför erbjuder vi riskvilliga lån för små och medelstora företag som behöver kapital för nyetablering, utveckling och expansion.

Läs mer på www.norrlandsfonden.se

Luleå: Köpmangatan 40, Box 56, 971 03 Luleå. Telefon 0920-24 42 50.
Sundsvall: Södra Järnvägsgatan 31, 852 37 Sundsvall. Telefon 060-12 82 70.